

TÜRK DÜNYASINDA ÂŞIK GELENEĞİNİN KARŞILAŞTIRILMASI*

ALİ ABBAS ÇINAR

Türk dünyasının kültür varlığının önde gelen unsurlarından biri âşıklık geleneğidir. Bu gelenek Türk cumhuriyetleri ve topluluklarında ortak bir mirastır. Ortaklığın temeli aynı dili, tarihi, kültürü paylaşan kavimlerin aynı kökten beslenmelerine dayanmaktadır. Âşık, arzu ve ümitleri dile getirici, halkın yaşayışı ve tarihini yansıtıcı, sözlü kültürün yayıcısı rolleriyle mücehhez kılınmıştır. "Ozanlı el batır el (âşığı olan halk veya devlet kahramandır, kahraman olursa devlet olur) atasözleri Özbek Türklerinde âşığın toplumun yaşayışındaki etkisi ve devlet yönetiminin oluşması ve olgunlaşmasındaki katkısını yansıtmaktadır. Âşıklık yurda bağlılığın, yiğitlik, doğruluk ve dürüstlüğün, belli bir milletin düşünce ve ruh dünyasının sözle sanata dönüşmesi ve bunun ifade edilmesidir.

Türkiye'de ozan, halk şairi, saz şairi olarak nitelendirilen âşıklar, Azerî Türklerinde ozan, aşug, şair; Kazak Türklerinde, halk akını, aytısger, sovırıp salma akın; Kırgız Türklerinde halk akını; Özbeklerde bahşi, akın; Türkmenlerde bahşi, şair; Uygurlarda bahşi, halk şairi, âşuk; Karakalpaklarda akın, aytısger; Başkurtlarda sâsân; Tatarlarda çaçan olarak nitelendirilmektedir.¹ Bu genel adlandırmalar dışında, âşıkların anlatım türünü ifade edişine göre de özel adlandırmalar vardır. Destan söyleyicileri bu genel adlandırmaların dışında tutulmaktadır. Türkmen ve Özbeklerde destanı dile getirenlere destancı, Kırgızlarda, comukçu, Kazak ve Karakalpaklarda cırçı veya cırav denilmektedir. Kırgızlarda *Manas* destanının bütün metnini söyleyenlere manasçı, destanın bazı bölümlerini söyleyenlere ise şala (yanı) manasçı denilmektedir. Özbeklerde *Köroğlu* destanını söyleyenler Köroğlıhan adıyla nitelendirilmektedir. Bunun dışında fonksiyonuna göre sannovçı, yüzbaşı, saki terimleri de kullanılmaktadır. Türkiye'de destancı teriminin ifade ettiği anlama en yakın âşıklar Erzurum, Kars yöresi âşıkları-

* İLESAM'ın düzenlediği "II. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı"nda bulunmuştur.

¹ *Karşılaştırılmı Türk Lehçeleri Sözlüğü*, Ankara 1991, s.670.; Sednik Paşa Pirsultanlı "Türk Dilli Halklarda Ozan - Âşık Sanatı ve Onun Millî Hususiyetleri", *Millî Folklor*, S.: 20, Kış 1993, s.43.

dır. Bu yörelerdeki âşıklar, halk hikâyeciliğinin birçok örneğini dile getirmektedirler. Kars yöremizde, bu gelenek özellikle Karapapak olarak bilinen Türk boyu arasında en yoğun şekilde görülmektedir.

Karapapakların, Özbekistan'a bağlı özerk bir cumhuriyet olan Karakalpakistan'da yaşayan Karakalpak Türkleri ile çok yakın aile bağlarının olduğu bilinmektedir. Bu bağlar, Kars yöresi hikâye geleneğinin canlı kalışında önemli bir etken olduğunu düşündürmektedir. Kars yöresi âşıklarının tarihî süreç içerisinde Azerî âşıklarından da etkilendikleri doğru olsa da, bu etkileşim karşılıklıdır. Günümüzde Azerbaycan'da irticalen söyleme geleneğinin zayıflamasına veya olmamasına karşılık Kars yöresinde gelenek canlılığını sürdürmektedir. Özellikle hikâye anlatma geleneğinin günümüzde de canlılığını koruduğu gözlenmektedir. Türk kavimlerinin âşıklık geleneği ortak bir geçmişe sahiptir.

Türklerde sözlü gelenek kültürü Oğuzlardan inen Türkmenler bir yana bırakılırsa, Kıpçak grubunda daha yoğundur. Kıpçak grubunda yer alan Tatar Türkleri dışında kalan Kazak, Kırgız, Karakalpak, Altay, Tuva gibi kavimlerde yazılı gelenek kültürü varlığını ancak yakın tarihte hissettirmiştir. Bu bakımdan diğer ya hiç olmayan veya zayıf bir şekilde yer alan hikâye ve destan anlatma geleneğinin Kars yöremizde, özellikle Karapapaklar arasında canlı bir şekilde sürmesi Orta Asyadan Anadolu'ya göç eden Kıpçak Türkleri ile sıkı bir ilişkisinin olmasıyla açıklanabilir.

Prof. Dr. Umay Günay, "Orta Asya'da teşekkül edip gelişen, Kafkaslar ve Anadolu üzerinden geniş bir coğrafyaya yayılan millî Türk şiirinin, dolayısıyla âşıklık geleneğinin müşterekliğini sağlayan belirli unsurlar vardır" demektedir, bunları sıralamaktadır.² Bu unsurlar, dünya üzerinde hangi coğrafyada olursa olsun bütün Türk kavimlerinde ortaktır. Şiir daima ezgili söylenmektedir ve mümkün oldukça bir müzik âleti kullanılmaktadır. Bu müzik aletleri Türkiye'de çöğür veya saz; Azerbaycan'da saz, tar; Türkmenistan'da dutar; Özbekistan'da dombra, dutar; Kazakistan ve Karakalpakistan'da dombra, Nogay ve Kumuklarda ağaç (homuz) olarak nitelendirilmektedir. Hepsinin ortak özelliği telli çalgı oluşlarıdır. Fonksiyon aynıdır. Saz genel olarak sözü dile getirmede yardımcı

2 Prof. Dr. Umay Günay, *Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rilya Motifi*, Ankara 1986, s.6-7.

unsurdur. Dede Korkut'un kıl kopuzu, Karadeniz bölgemizde kemençe, Türkmenistan'da gıcek, Kazakistan, Balkanlarda kıl kopuz adıyla ifade edilmektedir. Bu sazlar aynı ailedendir. Perde aralıkları belirli sesleri vermektedir. Türk ahengini veren bu aletlerin adları değişse de fonksiyonları değişmemektedir.

Orta Asya'da kopuz üç şekilde görülmektedir. Bunlardan biri kıl kopuz, diğeri ağız kopuzu bir diğeri ise Türkiye'de saz olarak nitelendirilen kopuzdur. Ağız kopuzuyla atların yürüyüş şekli daha terennüm edilebilmektedir. Kıl kopuz ise "Korkut Ata"nın çalgısı olarak kabul edilmektedir. Kazaklarda Dede Korkut küyelerinin kıl kopuz ile çalınmasının müziğe ayrı bir değer katacağına, sevap kazanılacağına inanılmakta ve tercih edilmektedir. Azerbaycan'da sazın yanına ney sesi veren balaban, Türkmenistan'da ise dutar'ın yanına gıcek (kemençe) koşulmaktadır. Bunlar birbirini tamamlayıcı unsurlar olmaktadır.³

Dutar ve dombra iki tellidir. Kumuklar ve Dağıstanlılar arasında yaygın olan "ağaç homuz" ise üç tellidir.⁴

Türk dünyası âşıklarında nazım öğeleri ortaktır ve hece vezni esas alınmaktadır.

Şiirler irticalen yaratılmıştır. Bu Türk dünyası âşıklarının en önemli vasıflarından biridir. Günümüzde Kazakistan, Kırgızistan, Karakalpakistan ve Türkiye'de âşıkların irticalen şiir söyleme geleneğini sürdürdükleri bir gerçektir. Azerbaycan, Türkmenistan ve Özbekistan'da ise gelenek iyiden iyiye zayıflamıştır. Türkmenistanın Daşoğuz bölgesi âşıklar dışındaki bölgelerde yaşayan bahşiler sadece ustamalı söyleyebilmektedirler.⁵ Daşoğuzdaki âşıkların irticalen söyleyenlerinin ise ancak birkaç kişi olduğu konuyla ilgili bilim adamlarının ifadesidir.⁶

3 Türkmenistan'da dutar hakkındaki inanmalar için bk. Prof. Noyan Gulla, "İpek Yolu Hem Aydın - Saz Seneti", *İpek Yolu Uluslararası Halk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri*, 1 Temmuz 1993, Ankara.

4 Sednik Paşayev Pirsultanlı, "Kuyakistan Folklorunda Çalgı Âletleri ve Saz Havaları", *Milli Folklor*, S.: 12, Kış 1991, s.18.

5 Dr. İlhan Ünver Nasrattınoğlu, "Batı Türkistan'da Âşıklık Geleneğinin Bugünkü Durumu", *IV. Milletlerarası Türk Halk Kongresi Bildirileri*, II. Cilt, Ankara, 1992, Devran Matbaası, s. 255. Ayrıca bkz. "Doğu Türkistan'da Âşıklık Geleneğinin Bugünkü Durumu" *Türk Halk Edebiyatı ve Folklorunda Yeni Görüşler*, II. C. Ankara, 1985, s. 34-44; Yard. Doç. Dr. M. Öcal Oğuz, "Halk Şiirinde Tür ve Şekil Meseleleri", *Milli Folklor*, S. 19, Güz 1993, s. 13-18; "Azerbaycan Âşık Edebiyatında Tür ve Şekil", *Milli Folklor*, S.: 21, Bahar 1994, s. 25-30.

6 Prof. Nazar Gulla ve Prof. Kâkâcân Ataev'den edindiğimiz bilgiler bu yöndedir.

Bütün Türk dünyasında âşıkların kullandıkları dil milletin çoğunluğuna hitap etmektedir. Bu dil, yaşatılan ve yerleşilen coğrafya ile etkisini taşımaktadır. Türk dünyasını oluşturan bütün cumhuriyetlerde lehçeler arasındaki farklılıklar, âşıkların meydana getirdiği çıkarmalarda; (şiir, destan ve hikâyelerde en aza inmektedir. 100 yıl öncesine gidildiğinde, bu yakınlık daha da belirgin hâle gelmektedir. Son yüzyıldaki lehçe farklılığı ise büyük ölçüde Sovyetler Birliği'nde uygulanan siyasî politikanın, Rusçanın resmî dil kabul edilmesinin, bir sonucu olarak görülmektedir.

Türk dünyasında âşıklık geleneğinin birliği dolayısıyla Türk kavimlerinin aynı kültür köküne bağlı olduğunu gösteren unsurlardan biri de atışmalardır.

Türk kültür tarihinde atışmanın ilk örneklerini Kaşgarlı vermektedir. *Divanü Lûgati't - Türk'te de geçen yaz ile kışın karşılaşması, dedim - dedi olarak nitelendirdiğimiz atışmanın aydım - aydı biçiminde ifade edilmesi geleneğin eskiliğinin belgeleridir.*⁷

<i>Aydım angar sewük</i>	Dedim ona sevgili,
<i>Bizni taba nelük</i>	Bize doğru nasıl
<i>Köçing boldı kelük</i>	Gücün gelir oldu
<i>Kırlar udu bedük</i>	Kırlar, tepe(ler) büyük
<i>Aydı sening udu</i>	Dedi, senin uğruna
<i>Emgek telim ıdu</i>	Eziyet çok kutlu(dur).
<i>Yumşar katıg udu</i>	Katı tepe yumuşar,
<i>Könglüm sanga yüğrük</i>	Gönlüm sana koşar.

Atışmaya; Kırgız Türkleri aytış; Türkmenler aydışık, Karakalpak ve Kazaklar aytış demektedirler. Kelimenin kökü ayt'tır. Aytmak, Dede Korkut'ta da sık sık geçmektedir, söylemek anlamına gelmektedir. Kazak, Kırgız ve Karakalpak-

7 Bk. Turgut Günay, "Türk Halk Şiirinde İlk 'Deyişme' (Muşâare) Örnekleri", *Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri*. Ankara 1976, s. 253-257.

larda bebeğin dünyaya gelişini kutlamak için yapılan toylarda, beşik, nişan ve evlenme törenlerinde, bayram ve özel günlerde de atışmalar yapılır.⁸

Atışma sadece âşığın söz sanatı değil, halkın söze dayalı geleneğidir ve günümüzde Türkiye'nin yanı sıra Kazakistan, Kırgızistan, Karakalpakistan, Özbekistan Türklerinin âşıklık geleneğinde bulunmaktadır.⁹ Bu türün örneklerini vererek kendilerine hem âşıklar hem de toplum içinde yer edinen âşıklar; bilgi ve şairlik güçlerini sergilerler. Kazakistan'da ülke çapında yapılan akındar ayıtısına katılabilmek için âşığın önce köyünde, sonra ilçe ve ilinde yapılan yarışmalara katılması, buralarda yapılan yarışmalarda başarı kazanması gerekmektedir. İllerden seçilen âşıklar, daha sonra ülke düzeyinde yapılan yarışmalara katılmakta, bu yarışmalarda usta âşıklar belirlenmektedir. Atışmalar belirtilen yarışmalar dışında da iki veya daha fazla âşık karşılaştığında yapılabilmektedir. Şimdiye kadar 5 âşığa devlet tarafından "devlet sanatçısı" unvanı verilmiştir. Bunlar; Manap Kökenov, Kökön Şakayev, Esiya Berkenova, Konisbay Ebilov ve Esilhan Halibekova'dır.

Orta Asya Türk âşıklarında atışma geleneği çeşitlilik arz etmektedir. Bu çeşitlilik özde değil, biçimdedir. Bunlardan birisi Türkiye âşıklarının da yapmış olduğu gibi dörtlüklerin karşılıklı ifade edilmesi biçimiyle gerçekleşmektedir.¹⁰ İkincisinde ise sözler bir dörtlükte sınırlı değildir. Herhangi bir âşık 3, 5, 8, 20 dörtlükte atışmaya girebilir. Sözü alan âşık isterse önceki âşığın 20 dörtlükte söylediğini 5 dörtlükte veya 30 dörtlükte cevaplayabilir. Ancak, hem kendinden önce konulan soruları cevaplaması, hem nadir bulunan kafiyeleri bulması, hem de ortaya yeni sorular koyabilmesi gerekmektedir.

8 Kazak ayıtıs (atışma)ları için bk. Muhammedrahim Carmuhammedov, *Ayıtıs*, Almatı 1990, Bilim Basması, Ayrıca bkz. *Ayıtıs* 2 c. (Hazırlayanlar A. Almanov, S. Devitov, M. Cornuhammedov, Almatı 1988 Cavvüşü Basması; Muhammedrahim Carmuhammedov, *Ayıtısın Damuv Coldarı*, Almatı 1976, Ayıtısar hakkında Kazak ayıtısgerleri Abdulkerim Manapov ve Esilhan Halibekova ile hem Türkiye'de, hem de Kazakistan'da görüşülmüş, derlemeler yapılmıştır.

9 Moğolistan Kazaklarında âşık geleneği için bk. Prof. Dr. Tuncer Gülensoy "Moğolistan Kazaklarında Âşık Edebiyatı ve Atışma Örnekleri", *İpek Yolu Uluslararası Halk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri*, Ankara 1-7 Temmuz 1993.

10 Kazakistan âşıklarının atışmaları için bk. Doç. Dr. Muhammedrahim Carmuhammedov, "Kazakistan ve Türkiye Âşıklarının Âşıklık Geleneğinin Karşılaştırılması", *Milli Folklor*, S.: 22, Yaz 1994.

Atışmanın bir başka biçimi ise ünlü olan destanların söylenmesiyle yapılmaktadır. Bu çeşit atışmada destanın bir bölümünü söyleyen âşık, herhangi bir yerde sözünü keser. İkinci âşığın, destanı kalınan yerden sürdürmesi gerekmektedir. Bu atışma çeşidi Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan'da yapılmaktadır.

Atışma belirli bir müziğin çalınması suretiyle de yapılmaktadır. Müziğe küy denilmektedir. Müzikli atışmalara Kazak, Kırgız, Karakalpak ve Özbeklerde rastlanmakta, buna küy tartuv ve küy tartmak denilmektedir. Atışma biçimi destandakini andırmaktadır. Destan atışmasında söz esasken, küy atışmasında belirli bir ezgi esastır. Tanınmış bir ezgiyi seslendiren âşık, belli bir yerde durur. İkinci âşığın kalınan yerden ezgiyi tamamlaması gerekmektedir. Bu küyler, daha çok ünlü ve usta âşıkların çıkardıkları makamlardır. Türkiye'de Sümmanî, Kerem, divanî, zarıncı gibi adlar alan âşık makamları ilgili ülkelerde kendine özgü bir yapı kazanmaktadır. Özbeklerde, küyü çıkaranın adına izafeten Kadir Bahşi küyü, Bala Bahçi küyü, Abdullah Bahşi küyü, izzet ay, kelin ay, âlimi küyü gibi adları verilmektedir. Kazakistan'da ise bu Canbil, Söyinbay, Narbek desturu biçiminde ifade edilmektedir.

Gelenek bütün Türk dünyasında usta - çırak ilişkisi üzerlerine temellenmektedir. Usta - çırak ilişkisi, bahşilik geleneğinde de mevcuttur. Çırak, usta bahşiye sadece söz yönüyle çırak değil, aynı zamanda oğul sayılmakta veya toplumun kabulleri bu yönde tezahür etmektedir. Çırakların destan söyleme, terme öğrenme, dombra veya dutar çalma dönemi genellikle 12-18 yaşları arasında gerçekleşmektedir. Çırak, halk arasında ustalığını sınadıktan ve ustasından el aldıktan sonra usta kabul edilir.

Özbek ve Karakalpak Türklerinde ustadan el alma işlemine fatiha almak denilir. Fatihayı alanın başına tekke, üzerine çapan giydirilir, beline kuşak bağlanır. But ören ve uygulamalar Türkiye'de ahi teşkilâtında görülen şed kuşatma törenini andırmaktadır. Özbekistan'da geçmiş yıllarda 20'ye varan çırak yetiştiren usta bahşiler olmuştur. Bunlardan Kadir Bahşi'nin 25 çırağı tespit edilmiştir. Günümüz Özbekistan'ında 200 civarında bahşinin varlığından söz edilmektedir. Kaşkıderya, Harezmi, Semerkant ve Surhanderya bölgelerinde bu gelenek canlı-

lığını güntümüzde de sürdürmektedir. Bahşi olabilme özel maharet gerektiriyor. İyi bir bahşinin edepli, ahlâklı olması, sesinin yanık, sözünün anlamlı, sazının çekici olması, dombrayı iyi şertmesi (çalması) gerekmektedir.

Birliği sağlayan unsurlardan biri de âşıkların genel bir kabul olarak belirli bir rüya görerek âşıklığa başlamalarıdır. Türkiye'de olduğu gibi bahşiler gencl olarak rüya görme motifi ile bahşiliğe başlıyorlar. Rüyasında pir tarafından dolu verilen veya ağzına tükürülen kişinin dili açılıyor, bahşilik sanatını icra edebiliyor. İnanışa göre pirin tükürüğündeki olağanüstü güç âşığın dillenmesini sağlıyor. Bununla dinsel unsur sihirselsel bir özellik de kazanıyor.

Güntümüzde Bala Bahşi (Harezmi, 98 yaşında), onun çocukları Nurbek ve Etmişbay Bahşi, Azim Duçamoğlu, Gevher Rahimoğlu, Kalender Bahşi, Kahhar Bahşi, Kara Bahşi, Azim Bahşi, Ziyadullah Bahşi, Sadman Bahşi vb. bahşiler bu geleneğin önde gelen sürdürücüleri olarak göze çarpmaktadırlar. Bunlar Semerkant, Kaşkıderya, Surhanderya ve Harezm ekollerine bağlıdırlar. Gelenek hakkında Prof. Dr. Tura Mirzaoğlu, Prof. Dr. Malik Muradoğlu, Prof. Dr. Hadi Zarif ve Bahadır Sarımsak'ın değerli çalışmalarının olduğu bilinmektedir.¹¹

Prof. Dr. Umay Günay'a göre Türkiye'de âşık tarzı deyişler iki ana gruba ayrılmaktadır.¹² Bunlardan birincisi serbest deyişlerdir. Bu türdeki deyişlerde, âşık şiirini önceden hazırlar, dinleyici huzurunda sunar. İkincisi ise; sistemli deyişlerdir. Bu deyişler, atışmaları oluşturur. Özellikle Kars ve Erzurum illerinde yaygın olan bu tür atışmalar tür ve konu bakımından değişik özellikler göstermektedirler. Dinleyici karşısında yapılan atışmalar belli bir sırayı takip etmektedir.

Türkiye'de olduğu gibi Kazakistan, Kırgızistan, Azerbaycan ve Özbekistan'da da bu iki tarz deyiş vardır. Türkiye'de "kalem şuarası" denilen âşıklara, Kırgız ve Kazaklarda "cazgiç akın (yazıcı şair)" denilmektedir. Yine Türkiye'de olduğu gibi "halk şairi" olarak nitelendirilen âşıkları, diğer şairlerden ayırt etmek için Kazakistan, Kırgızistan ve Karakalpakistan'da "halk akını" terimi kullanılır.

11 Ali A. Çınar, "Özbekistan'da Âşıklık Geleneği", *Kültür ve Sanat*, S.: 23, Eylül 1994, s.: 62-64. Ayrıca Malik Muradoğlu'dan bu konuda değerli bilgiler alınmıştır. Kazak âşıklarında rüya motifi için bk. Dr. Metin Ergün, "Kazak Halk Akınlarında (şairlerinde) Rüya Motifi", *Milli Folklor*, S.: 23, Güz 1994, s. 8-14.

12 Prof. Dr. Umay Günay, *Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*, Ankara 1986, s. 29-31.

maktadır. Akin sözü çağdaş şairleri de kapsadığı için "halk" kelimesi özellikle kullanılmaktadır. Türkmen ve Özbeklerin âşık veya sanatçı anlamında kullandıkları "bahşi" sözü Kazak ve Kırgızlarda "şaman" anlamındadır. Bu arada, bahşinin hastalıkları sağaltan, sihirselle güce sahip özel anlamını da gözden ırak tutmamalıdır.

Âşıklar coğrafya, zaman ve edebî çevrenin etkisiyle çeşitli ekollere ayrılmaktadırlar. Bu ekolleşme hemen her ülkede vardır. Bunlar, genel olarak yer adına bağlı olarak söylenilmektedir. Coğrafi çevre âşıklarının sanatlarını icra etmelerinde de etkili olmaktadır. Türkiye'deki âşık ekollerini; irtical gücü, hikâye söyleme, saz çalma tekniği vb. yönlerden Kars - Erzurum, Çukurova, Orta Anadolu yöresi âşık ekolleri şeklinde değerlendirebiliriz.

Bu ekolleşme Türkmenistan'da Daşoğuz, Merv ve Göktepe; Kazakistan'da Almatı, Çimkent, Cambıl, Kızılorda; Azerbaycan'da Gence, Göyçe, Karabağ, Özbekistan'da Nurata, Harzm, Katırkışlak, Kamay, Yarkent âşık ekolleri biçiminde sıralanabilir.

Görüldüğü gibi ülke içinde bile birkaç âşık ekolu bulunmaktadır. Coğrafi bakımdan birbirine uzak olan ve uzun zamandan beri ayrı bölgelerde yaşayan Türk kavimlerinin âşıklık geleneğindeki çeşitlilik bir ayrım değil, zenginlik olarak görülmelidir. Söz, ses ve sazla sağlanan ki buna "3S" formülü diyorum, büyüsel atmosfer geçmişte daha güçlü bir nitelik göstermektedir. Bu gelenek günümüzde de, özellikle sözlü geleneğin yoğun olduğu yerlerde ya kendi öz yapısıyla veya yeni bir yapı kazanarak, fakat dipteki özü de koruyarak, varlığını sürdürmektedir.

Halkın yaşayış tarzını, düşünce dünyasını, duyu yoğunluğunu yansıtan âşıklar, hemen her ülkede halkın söylenen dili, gören gözü olmuşlardır. Kardeş Kazakistan, Türkmenistan, Azerbaycan, Özbekistan ve Kırgızistan cumhuriyetleri ve diğer topluluklarla belli bir kültür mirasını paylaştığımız gerçektir. Âşıklık geleneği, bütün cumhuriyet ve topluluklarda ortak bir mirasın varlığının delilidir.

Geleceğimizi yeniden kurarken, paylaştığımız mirastan yararlanarak dostluk ve kardeşliğimizi pekiştirmeliyiz. Korkut Ata, Köroğlu, Er Manas, Nasreddin Hoc ve bunlar gibi binlerce ata - babamız; kültürümüzün, birliğimizin, kimliğimizin belgesi değiller mi? Bunların yolumuza ışık tutacağına yürekten inanıyorum.